

Listerlandet

Id.nr.	KE0002
Län	Blekinge
Naturtyp	Gräsmarker
Värdeetraktsbeskrivning upprättad	2021-11-30
Värdeetraktsbeskrivning senast reviderad	Ingen revidering gjord

ALLMÄN INFORMATION

Värdetrakt som följer kusten runt Listerlandet från Sölvesborgsviken i öster, längs nabbarna i söder och via Listershuvud norrut där trakten når Norge.

De långgrunda stränderna och sankta strandängarna i Sölvesborgsviken är betydelsefulla rast- och födosöksplatser för vadare och änder.

Näsnaabbarna omfattar två uddar med buskrika betesmarker och inslag av små åkrar, präglade av lång hävdkontinuitet. Områdets mångformighet, långa hävd och kalkrika berggrund ger förutsättningar för en stor biologisk mångfald, främst avseende kärllväxter, men även den lägre faunan hyser ovanliga arter.

Sillnäs är ett genuint, mångformigt odlings- och beteslandskap representativt för den kustnära slättbygden på Listerlandet. Området uppvisar ett kulturlandskap utvecklat genom flerhundraårigt brukande, där skillnader i hävdformer avspeglas i områdets stora mosaik av olika naturmiljöer med havsstrandängar, öppna och trädbärande hagmarker, bryn, lundar, smååkrar, buskmarker, rikkärr, lövsumpskog och slutna ädellövskog.

Björkenabben sticker ut som en udde i havet och utgör en del av en större drumlinbildning De karga, glest trädbevuxna betesmarker som sträcker sig mellan Östra Torsö och Björkenabben har ett rikt buskskikt.

Kråkenabben utgör ett kargt, öppet-halvöppet och mycket vidsträckt beteslandskap. Betesmarken på Kråkenabben uppvisar skiftningar som till stor del tycks följa ägogränserna, de smala skiftena vilka är avgränsade med stenmurar. Vissa partier är helt öppna, vissa består av buskmarker med främst nypon, slån och hagtorn och vissa slutligen av mer eller mindre täta enbuskmarker.

Flera av restberg av varierande höjd ingår i värdetrakten, de höjer sig markant över slätten på Listerlandet: Mörby backe, Hjärthalla, Stiby backe, Listershuvud och Spraglehall. Hjärthallaberget har en mosaik av bokskogar, ek-avenbokskogar, lövsumpskogar, småvatten, blommande buskmarker och öppna hävdade gräsmarker vilket skapar förutsättningar för ett mycket rikt växt- och djurliv. Stiby backe utgörs av ett uppstickande restberg med en plåtå omgivet av slättområden, där skogsmarker med ädellövskogar, liksom hållmarker och naturliga fodermarker har stor betydelse för områdets biologiska mångfald av naturtyper, ekosystem och arter. Listershuvud domineras av vidsträckta skogar med bok och avenbok men det igår också värdefulla betesmarker med ett rikt växt och djurliv, framför allt belägna på bergets topp och vid Getabjär. Spraglehall ligger vid Pukaviksbukten och är en cirka 25 meter hög kulle av prekambriskt restberg. Området innehåller naturbetesmarker med hed- och gräsmarker, hållmarker och klippvallar samt skogsmarker med ädellövskog. Här är naturvärdena knutna till välbetade gräsmarker med artrik flora, strandängar, småvatten, klippbranter, grova ekar och andra ädellövträd.

Norr om Spraglehall är kuststräckan flackare med långgrunda stränder som övergår i öppna strandängar längre in på land, artrika hagmarker, alkärr, lövsumpskogar, lövskogar och åkermark. Betesmarkerna utgörs omväxlande av öppen betesmark, blandlövhagar med gles

träd och buskbeväxt och ibland mer slutna och skogsbetonade betesmarker. De mångformiga betesmarkerna hyser en artrik, skyddsvärd och hävdberoende flora. Kuststräckans långgrunda stränder och strandängar är av stort värde för häckande sjöfågel och vadare.

NATURVÄRDEN

En lång kontinuitet av brukande och hävd har skapat höga biologiska värden i odlingslandskapet. I de naturliga gräsmarkerna, som inte påverkats av gödsling eller markbearbetning finns de flesta av odlingslandskapets djur- och växtarter. Dessa är beroende av hävd genom bete eller slåtter för att finnas kvar. De naturliga gräsmarkerna är de viktigaste komponenterna för biologisk mångfald i odlingslandskapet.

Naturvärdena hänger intimt samman med kulturhistoriska värden bland annat i form av biologiskt kulturarv, som även vittnar om hur våra förfäder levde och brukade marken.

Odlingslandskapets kantzoner och småbiotoper som stenmurar, åkerholmar, våtmarker, småvatten och solitära träd är boplatser och livsmiljöer för många växt och djurarter och de fungerar också som spridningskorridorer för många arter. De är därför viktiga komponenter i en grön infrastruktur.

Området innehåller både kalkrika och kalkfattiga gräsmarker. De kalkrika delarna hyser bland annat rödlistade arter som luddfingerört, busktörne, hedblomster och småvänderot. De två förstnämnda är något av ansvarsarter för Blekinge. I kalkfattigare områden på Listershuvud och Hanö finns rika förekomster av revig blodrot, som här har sina enda växtplatser i länet. Ännu ett exempel är småjungfrukam. I havsstrandängarna påträffas arter som plattsäv och liten kärrmaskros, men de är även värdefulla miljöer för flera fågelarter, främst häckande vadarfåglar. Områdets gräsmarker är även viktiga för dyngbaggar (flera rödlistade) och ängssvampar. En ängssvamp av särskilt intresse är den i landet extremt ovanliga arten blårödling, som är hittad på Näsnabbarna i väster.

NUVARANDE MARKANVÄNDNING OCH SKÖTSEL

Markanvändningen inom trakten är varierad med brukad jordbruksmark och betesmarker. Mindre delar är skogsmark. Flera formellt skyddade områden finns i trakten som exempelvis naturreservaten Sölvesborgsviken, Sillnäs, Stiby backe och Listershuvud.

MARKÄGARSTRUKTUR

Värdetrakten utgörs av ett område med blandad markägarstruktur.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Traktens gräsmarker tillhandahåller en mängd viktiga ekosystemtjänster. En av de viktigaste är att de möjliggör en förbättrad pollinering av grödor om de ligger i anslutning till en odlad gröda. Genom ett varierat landskap med många olika typer av miljöer och strukturer såsom

bryn, murar, åkerrenar och liknande gynnas artdiversiteten och därmed också en naturlig kontroll av skadedjur.

Gräsmarkerna är också viktiga för produktion av livsmedel som kött och mjölkprodukter, främst genom bete. Naturbetesmarkerna har ofta höga kulturhistoriska värden och ängs- och hagmarksfloran är en del av vårt biologiska kulturarv. Öppna marker bidrar även till rekreationssupplevelser genom dess höga artdiversitet och upplevelsen av ett öppet landskap som uppskattas av många människor. Gräsmarker är följaktligen mångfunktionella, det vill säga de bidrar med många olika ekosystemtjänster.

I trakten ingår ett flertal välbesökta naturreservat som har stor betydelse för friluftslivet.

ÖVERGÅNGSMILJÖER

Övergången mellan jordbruksmark och andra naturtyper såsom skog eller vatten har ofta en stor artrikedom. Särskilt artrika är bryn, övergången från gräsmark till buskar, träd och skog. Det beror dels på att arter från både skogs- och jordbruksmarken kan förekomma där. Här finns också arter som är beroende av flera miljöer under sin livstid. Därtill bildar övergången en specifik miljö och vissa arter finns bara i bryn. Brynen kan också skapa gynnsamt mikroklimat genom att tillgodose både sol och lä-effekter

Dagens landskap innehåller många "nya" typer av gräsmarksbiotoper som vägkanter, järnvägsvallar, kraftledningsgator, flygplatser och golfbanor. Genom att ytterligare utveckla skötseln på större arealer av infrastrukturens biotoper kan dessa miljöer ha en stor utvecklingspotential för biologisk mångfald och grön infrastruktur.

UTMANINGAR

Nedläggning av jordbruk och igenväxning är det största hotet mot gräsmarkerna och innebär stora utmaningar för odlingslandskapets biologiska mångfald, ekosystemtjänster och gröna infrastruktur. Hoten mot den ursprungliga ängs- och hagmarksfloran är främst utebliven hävd, vilket ganska snabbt låter ett fåtal konkurrensstarka växter ta över. Andra hot är gödsling av de öppna markerna vilket snabbt ger en utarmning av floran. Ett fjärde hot är att avstånden mellan välhävdade och ogödslade fodermarker har ökat, vilket kan leda till att populationer av vissa arter blir för små för att på sikt kunna överleva; genutbytet blir obefintligt. Spridningskorridorer som till exempel vägkanter är därför mycket viktiga inslag i landskapet.

I vissa områden kan förekomst av vildsvin vara ett hot mot gräsmarkerna, eftersom de bökar sönder naturbetesmarker och slåtterängar med höga floravärden.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

God generell hänsyn i kombination med naturvårdande insatser bör vara vägledande vid åtgärder i värdetrakten. Det är fördelaktigt om alla naturvårdsinsatser, små som stora, görs utifrån gemensamma biologiska prioriteringar eftersom samordning gynnar uppkomsten av positiva effekter på landskapsnivå.

Exempel på åtgärder som ökar arealen av gräsmarker är

- Restaurera betesmarker
- Slå väg- & åkerrenar
- Öppna för nya samarbeten, t ex beta ledningsgator
- Nyskapa (blivande artrika) gräsmarker

Exempel på åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten på gräsmarker är

- Håll efter igenväxningsvegetation
- Ingen tillskottsutfodring
- Styr betestryck genom fällor
- Skapa eller gynna bryn, solvarma gläntor, sandblottor och spara döda träd

Exempel på åtgärder som syftar till att minska avståndet mellan värdefulla gräsmarker är

- Restaurera eller nyskapa gräsmarker belägna inom spridningsavstånd från befintliga gräsmarker
- Sammanbinda gräsmarker i landskapet genom korridorer eller ”naturtypsöar”

HÄNSYNSTAGANDE VID PRÖVNING OCH PLANERING

Det är fördelaktigt om hänsyn till värdeetraktens kännetecken och karaktär gällande arter, miljöer och landskap iaktas vid markanvändning och rådgivning. Att områden med samma karaktär ligger tillräckligt nära varandra ger bättre förutsättningar för att de arter som hör till gräsmarken ska överleva.

REFERENSER, ATT LÄSA MER

Artportalen, www.artportalen.se

Bevarandeplan för odlingslandskapet i Blekinge län, Länsstyrelsen Blekinge 1995.

Ängs- och betesmarksinventering. Jordbruksverket 2004. Tillgänglig:

<https://etjanst.sjv.se/tuvaut/site/webapp/tuvaut.html>

Blekinges Flora. Fröberg L. 2006. SBF-förlaget, Uppsala.

Plattform för arbetet med grön infrastruktur i Blekinge län, Länsstyrelsen Blekinge 2019. Rapport 2019:14

Rödlistade arter i Sverige 2020, SLU Artdatabanken 2020. SLU, Uppsala.